

UOT 330.322.54:336.225 (479.24)

İnvestisiya mühitinin formalaşmasında vergi güzəştlərinin rolu

Rzayev Pərviz Qafar oğlu*
iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi – investisiya mühitinin formalaşmasında vergi güzəştlərinin rolunun artırılması istiqamətlərinin tədqiqi.

Tədqiqatın metodologiyası – sistemli yanaşma, müqayisəli təhlil.

Tədqiqatın nəticələri – investisiya mühitinin formalaşmasında vergi güzəştlərinin rolunun artırılması istiqamətində elmi cəhətdən əsaslandırılmış təkliflər verilmişdir.

Tədqiqatın məhdudiyyətləri – investisiya mühitinin formalaşmasında vergi güzəştlərinin rolunun qiymətləndirilməsi və onun səmərəliliyinin artırılması üçün bu sahədə daha geniş elmi araşdırmalar tələb olunur.

Tədqiqatın praktiki əhəmiyyəti – investisiya mühitinin formalaşmasında və vergi güzəştlərinin optimal variantının müəyyən edilməsində elmi mənbə kimi istifadə.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi – investisiya mühitinin formalaşmasında vergi güzəştlərinin stimullaşdırıcı rolunun müəyyən edilməsi.

Açar sözlər: Azərbaycan iqtisadiyyatı, investisiya mühiti, vergi mexanizmləri, vergi güzəştləri.

1. Giriş

Müasir dünya qloballaşma dövrünü yaşayır. Qloballaşma-mill iqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyətliliyi qarşısında olduqca yüksək tələblər qoyur. Qlobal dünyada Azərbaycanın strategiyası innovasiyaların və təhsilin inkişafı vasitəsilə biliklər iqtisadiyyatına doğru inamla irəliləməkdir.

*Vergilər Nazirliyinin Tədris Mərkəzi. AZ 5600, Şamaxı rayonu, Nağaraxana kəndi.
perviz595959@mail.ru

Artıq belə bir düşüncə dünyanın inkişaf etmiş ölkələrində öz aprobasiyasını tapıb ki, “biliklər iqtisadiyyatının əsası innovasiyadır”. Azərbaycanın iqtisadi inkişafının müasir mərhələsində innovasiya fəaliyyətini həyata keçirən və ya həvəsləndirən amillərdən biri investisiya təminatıdır. Güclü biznes və investisiya mühiti olmadan dayanıqlı inkişaf baş verə bilməz. Aydındır ki, iqtisadi siyasətin parametrlərinin formalaşdırılması istiqamətində uğurlu vergi siyasəti həyata keçirilir. İqtisadi inkişaf siyasətini reallaşdıran Azərbaycanın uğurlu vergi siyasəti regionda səmərəli və rəqabətli iqtisadi siyasət aparılmasına zəmin yaratmışdır.

İnkişaf etmiş ölkələrdə vergitutmanın əsas prinsiplərindən biri vergi sisteminin sahibkarlıq və investisiya fəaliyyətini təşviq etməsidir. İnvestisiya fəaliyyətinin stimullaşdırılması istiqamətində dövlət tərəfindən həyata keçirilən əsas tədbirlərdən biri investorlar üçün əlverişli vergi mühitinin yaradılmasıdır. Belə bir mühitin yaradılması investisiya fəaliyyəti ilə məşğul olan vergi ödəyiciləri üçün müxtəlif vergi güzəştlərinin verilməsi yolu ilə həyata keçirilir.

İnvestisiya fəaliyyətini həyata keçirən vergi ödəyicilərinə vergi güzəştləri verilməklə onların üzərinə düşən vergi yükü nisbətən azaldılır və bunun nəticəsində kapital qoyuluşları üçün sərbəst maliyyə vəsaitlərinin formalaşdırılması təmin edilir. Bu baxımdan “İnvestisiya mühitinin formalaşmasında vergi güzəştlərinin rolu” mövzusu çox aktualdır. Həmin istiqamətdə dəyərli tədqiqatların aparılması istisna edilmir. Lakin, mövzunun aktuallığı nəzərə alınmaqla bu sahədə daha geniş kompleks tədqiqatların aparılmasına ehtiyac duyulur.

2. Azərbaycan investisiya mühiti

Xarici investisiyaların ölkə iqtisadiyyatına cəlb edilməsi Azərbaycan dövlətinin müəyyən etdiyi iqtisadi inkişaf strategiyasının mühüm tərkib hissəsidir. Son dövrlər ölkədəki siyasi sabitlik və iqtisadi inkişaf xarici dövlətlərin Azərbaycan iqtisadiyyatına uzunmüddətli sərmayə qoymaq üçün marağını daha da artırmışdır.

İndiyə qədər respublikada investorların hüquq və mənafeələrinin qorunması, mülkiyyətin toxunulmazlığı, yerli və xarici sahibkarlara eyni iş şəraitinin yaradılması, əldə edilmiş mənfəətdən maneəsiz istifadə olunması ilə bağlı mühüm qanunlar qəbul edilərək hüquqi baza yaradılmışdır. Hazırda Azərbaycan Respublikasında investisiya fəaliyyətini tənzimləyən iki qanun mövcuddur: Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 13 yanvar 1995-ci il tarixli 952 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq olunmuş “İnvestisiya fəaliyyəti haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu” və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 15 yanvar 1992-ci il tarixli 57 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq olunmuş “Xarici investisiyaların qorunması haqqında Azərbaycan Respublikası Qanunu”. Bundan başqa, Azərbaycan hökuməti 41 xarici ölkə ilə ikiqat vergitutmanın aradan qaldırılması, investisiyaların təşviqi və qarşılıqlı qorunması haqqında sazişlər imzalamışdır [14].

Mənfəətin başqa valyutalara konvertasiya edilməsi, xarici ölkələrə köçürülməsi, yaxud reinvestisiya edilməsi ilə bağlı bütün məhdudiyyətlər ləğv edilmiş, bazar iqtisadiyyatı prinsipləri əsasında vahid valyuta məzənnəsi formalaşmışdır. Bu tədbirlər xarici investorların, beynəlxalq maliyyə qurumlarının və iqtisadi təşkilatların Azərbaycana olan marağını daha da artırmışdır.

Hazırda ölkədə iqtisadi islahatların davam etdirilməsi, biznes mühitinin daha da yaxşılaşdırılması, neft sektoru ilə bərabər, qeyri-neft sektorunun inkişaf etdirilməsi ilə bağlı tədbirlər həyata keçirilir. Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyatına investisiyaların cəlb olunması məqsədilə hökumət tərəfindən “açıq qapı” siyasəti həyata keçirilir. Elmi müzakirələr nəticəsində meydana çıxan qəti fikir budur ki, xarici birbaşa investisiyaların artımı iqtisadi inkişafı birbaşa dəstəkləyir. Bəs, Azərbaycanda birbaşa xarici investisiyalarla bağlı vəziyyət necədir?

Son illərdə Azərbaycanın dünya iqtisadiyyatına inteqrasiyası prosesi intensiv xarakter almışdır. 1995-2011-ci illərdə ölkə iqtisadiyyatına yönəldilmiş 120 milyard dollar investisiyanın 63 milyard dollara yaxını xarici investisiyalar olmuşdur. 1995-2002-ci illərdə xarici investisiyaların həcmi 9,1 milyard dollar olmuşdursa, 2003-2011-ci illərdə bu rəqəm 6 dəfə artaraq 54,6 milyard dollar olmuşdur. Yalnız son 5 ildə qoyulan xarici sərmayənin həcmi 35 milyard dollar olub ki, bu da indiyə qədər qoyulan investisiyaların 55,64 faizini təşkil edir. 1995-2011-ci illərdə ölkə iqtisadiyyatına yönəldilmiş xarici investisiyaların 25,5 milyard dolları qeyri-neft sektorunun, 37,5 milyard dolları isə neft sektorunun inkişafına yönəldilmişdir. Qeyri-neft sektorunda fəaliyyət göstərən birgə və xarici investisiyalı müəssisələri cəlb edən əsas sahələr sənaye, tikinti, nəqliyyat və ticarətdir. Tam xarici investisiyalı və birgə müəssisələrin yaradılmasında Türkiyədən olan sahibkarların payı 27,6% təşkil edir. Bu göstərici Böyük Britaniya üzrə 11,7%, Rusiya üzrə 6,8%, İran üzrə 6,2%, ABŞ üzrə 5,9%, Almaniya üzrə isə 2,9%-dir [14, 15].

İndiyə qədər cəlb edilən investisiyaların 41,7 milyard dolları və ya 66,3%-i birbaşa xarici sərmayələrdir. Azərbaycana cəlb edilən birbaşa xarici sərmayələrin böyük hissəsi neft-qaz sektoruna yönəldilib. Neft-qaz sektoruna cəmi birbaşa sərmayənin 36,5 milyard dolları (87,5%) qoyulub. Qeyri-neft sektoruna 5,21 milyard dollar yönəldilib. Neft sektorundan fərqli olaraq qeyri-neft sektoruna qoyulan birbaşa xarici sərmayələrin həcmində son illər artım müşahidə edilir. Əgər 2003-cü ildə qeyri-neft sektoruna cəmi 45,4 milyon dollar birbaşa xarici sərmayə qoyulmuşdusa, 2007-ci ildə bu göstərici 439 milyon dollara, 2011-ci ildə isə 886 milyon dollara yüksəlib. Neft-qaz sektorunda isə artım demək olar ki, dayanmışdır. Buna baxmayaraq, hələ də hər il qoyulan birbaşa xarici sərmayənin böyük hissəsi neft sektoruna yönəlidir. 2011-ci ildə qoyulan 4,286 milyard dollarlıq birbaşa xarici investisiyanın 3,4 milyard dolları (79,3%) neft sektorunun payına düşür [14,15].

Qeyri-neft sektorunda birbaşa investisiyalar əsasən sənayeyə yönəldilir. 2011-ci ildə cəmi birbaşa investisiyaların 61 faizi, yaxud 540,5 milyon dolları sənaye

sahələrində cəlb edilib. Həmin ildə tikintiyə 119,6 milyon dollar, ticarət və xidmətə 110,8 milyon dollar, nəqliyyata 97,5 milyon dollar, digər xidmətlərə 17,6 milyon dollar birbaşa investisiyalar yönəldilib. Kənd təsərrüfatı sahəsinə ümumiyyətlə birbaşa xarici investisiya qoyulmayıb. 1995-2011-ci illərdə qeyri-neft sektoruna qoyulan cəmi birbaşa xarici sərmayələrə diqqət yetirdikdə görürük ki, onun 2,82 milyard dolları sənayeyə, 864,1 milyon dolları tikintiyə, 695,7 milyon dolları ticarət və xidmətə, 479,8 milyon dolları nəqliyyata, 343,1 milyon dolları digər xidmət sahələrinə yönəldilib [11, 12].

Azərbaycanda neft sektoruna birbaşa xarici investisiyaların daha çox qoyulması ölkəmizin yalnız gəlirinin artımı baxımından önəmlidir. Neft sektoruna hər il bir neçə milyard dollar birbaşa sərmayənin qoyulması neft və qaz hasilatının yüksək səviyyədə saxlanmasına və xarici ticarət balansının müsbət qalmasına imkan verir. Amma məşğulluğun artırılması, iqtisadiyyatın rəqabət gücünün yüksəldilməsi, ölkə iqtisadiyyatının davamlı inkişafı üçün qeyri-neft sektoruna daha böyük həcmdə birbaşa xarici sərmayənin qoyulması zəruridir.

Qeyd olunmalıdır ki, dünyada birbaşa xarici investisiyalarda son illərdə bəzi meyillər müşahidə edilir. Artıq birbaşa xarici investisiyaların həyata keçirilməsində son illərdə ən çox müşahidə edilən metod birləşmə və satınalmalardır. Digər meyil inkişaf etməkdə olan ölkələrin birbaşa xarici sərmayə daxilolmalarının azalmasıdır. Həmçinin, birbaşa xarici investisiyalar tədricən xidmət sektoruna yönəlir.

İqtisadçılar tövsiyə edir ki, daxili resurslara əsaslanan, ixrac yönlü və uzun müddətə hesablanan birbaşa xarici investisiyaların ölkəyə cəlb edilməsi daha çox dəstəklənməlidir. Xarici qaynaqlardan asılı olan, istehsal etdiyi məhsullara məhdud alıcı dairəsinin (*istər daxili, istərsə də xarici*) ehtiyac duyduğu sahələrə birbaşa xarici investisiyaların yönəldilməsi ölkənin iqtisadi inkişafına faydalarını məhdudlaşdıracaq. Yaxşı olardı ki, birbaşa investisiyalar əsasən daha çox ehtiyac duyulan, Azərbaycanda istehsalı ucuz başa gələn gündəlik tələbat mallarına cəlb edilsin. Təbii ki, bunun üçün investisiya mühitinin daha da yaxşılaşdırılması istiqamətində qanunvericilik bazası təkmilləşdirilməlidir. Fikirimizcə, diqqət ilk öncə tətbiq edilən vergi mexanizmlərinin rolunun artırılmasına yönəldilməlidir.

Xarici investorlar üçün Azərbaycanın üstünlükləri aşağıdakılardan ibarətdir:

1. Xarici investisiyalar üçün münbit şərait:
 - ⇒ regionda adambaşına düşən ən yüksək birbaşa xarici investisiya göstəricisi;
 - ⇒ investorlar üçün hüquqi təminatlar.
2. Sürətlə inkişaf edən və açıq iqtisadiyyat:
 - ⇒ ÜDM-in illik artımı;
 - ⇒ xarici ticarət dövriyyəsinin illik artımı;
 - ⇒ orta idxal tarif dərəcəsi - 5,7%.
3. Qeyri-neft sektorunda geniş imkanlar:
 - ⇒ son 5 ildə əksər iqtisadi fəaliyyət sahələrində yüksək artım: sənaye - 7,5 dəfə,

tikinti - 3,8 dəfə, ticarət - 3,5 dəfə, nəqliyyat və rabitə - 2,9 dəfə, sosial xidmətlər - 2,8 dəfə, kənd təsərrüfatı - 2,1 dəfə;

⇒ kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçılarında vergi güzəştləri.

4. Təbii ehtiyatlar:

⇒ faydalı qazıntılar;

⇒ münbit torpaq;

5. Əlverişli strateji mövqe:

⇒ mərkəzi Asiya və Xəzər regionuna birbaşa çıxış;

⇒ beynəlxalq ticarət təşəbbüslərində iştirak (*İpək Yolu, Şimal-Cənub koridoru*);

⇒ genişlənən Avropa faktoru və Yeni Qonşuluq Siyasətinə qoşulma.

6. Rəqabət qabiliyyətli yerli işçi qüvvəsi.

Azərbaycanın sürətli sosial-iqtisadi inkişafı, ölkədə investisiya mühitinin yaxşılaşdırılması məqsədilə həyata keçirilən tədbirlər və s. nailiyyətlər nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən daim yüksək qiymətləndirilir. Bütün bunlar bir daha göstərir ki, Azərbaycan inkişaf etmiş ölkə kimi dünyanın aparıcı investorlarının daim diqqət mərkəzindədir [5, 12, 14].

3. Investisiya mühitinin formalaşmasında vergi güzəştlərinin rolunun artırılması

Hər bir dövlət ölkə iqtisadiyyatının inkişafı məqsədilə daxili investisiyalarla bərabər xarici investisiyaların da cəlb edilməsində maraqlıdır. Çinin, Hindistanın, Birləşmiş Ərəb Əmirliyinin və bu kimi digər ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, sürətli iqtisadi inkişaf üçün xarici investisiyanın cəlbi əhəmiyyətlidir.

Xaricdən daxil olan hər bir investisiya ölkə iqtisadiyyatının gücünə əlavə bir güc qatır, iqtisadi dayaqları daha da möhkəmləndirir. Amma yaxşı olardı ki, xaricdən cəlb edilən sərmayələr arasında birbaşa investisiyalar daha çox olsun. Ekspertlərə görə, birbaşa investisiyaların digər investisiya növlərindən müəyyən üstünlükləri var. Ümumiyyətlə, qeyd edək ki, xarici investisiya anlayışı çox böyük anlayışdır və o, xaricdən cəlb edilən bütün maliyyə və digər resursları əhatə edir.

Avropa İttifaqının normalarına görə, xarici investisiya dedikdə, birbaşa investisiya, daşınmaz əmlak investisiyaları, kapital bazarında hərraca çıxarılan sənədlərlə bağlı transferlər, pul bazarında hərraca çıxarılan sənədlər və digər vasitələrlə bağlı transferlər, maliyyə təşkilatlarındakı depozitlər, borclar və kreditlər, təminat məktubları, digər qarantiyalar və girovlar və s. nəzərdə tutulur. Sadalanan investisiya növləri ilə müqayisədə birbaşa investisiya bir sıra üstünlüklərə malikdir.

Hər şeydən əvvəl bu üstünlüyü göstərən birbaşa investisiyanın özünəməxsus xüsusiyyətidir. Birbaşa investisiya adından da görüldüyü kimi, müəyyən təsərrüfat sahəsində biznesin qurulması üçün yönəldilən əsas vəsaitdir. Yəni, bu, elə bir investisiyadır ki, məhz onun hesabına ya yeni müəssisə yaradılır, ya da işlək vəziyyətdə

olmayan müəssisə yenidən qurularaq rentabelli vəziyyətə gətirilir. Digər investisiyalar isə artıq formalaşan, işlək vəziyyətdə olan biznes müəssisələrinə yalnız qazanc əldə etmək məqsədilə daxil olan sərmayədir.

Birbaşa xarici investisiyaların bu cəhətindən irəli gələrək iqtisadçılar hesab edir ki, inkişaf etməkdə olan və keçid dövrünü yaşayan iqtisadiyyatlarda iqtisadi artım və iş yerlərinin yaradılmasının əsas şərtlərindən biri də xarici birbaşa sərmayələrdir. Birbaşa xarici investisiyalar əsas kapitalın formalaşmasını sürətləndirə və gəlirin səviyyəsinin normallaşmasına kömək edə bilər. Birbaşa xarici investisiyalardan əldə edilən gəlir tamamilə ölkədən çıxarılmır.

Birbaşa xarici investisiyaların əksər iqtisadiyyatlarda mühüm əhəmiyyət kəsb etməsinə görə, demək olar ki, inkişaf etmiş ölkə iqtisadiyyatları daxilə investisiya axınlarını fəal surətdə dəstəkləyir.

İnvestisiyaların dəstəklənməsi bazarla əlaqədar informasiyalardan tutmuş texniki-iqtisadi əsaslandırma tədqiqatlarına və ətraf mühitə təsirin qiymətləndirilməsinə qədər çoxsaylı xidmət növlərini əhatə edir. Əgər hər hansı bir ölkə investisiya axınlarını dəstəkləmərsə, deməli, özünün investisiya imkanlarının tədqiqi yükünü investorların üzərinə atır və beləliklə də, onun investisiyaların cəlb edilməsi ilə əlaqədar hər hansı digər regional iqtisadiyyatla rəqabətdə uduzmaq ehtimalı daha böyük olur.

İnvestisiyaların regionlara məqsədli yönəldilməsi onların sosial-iqtisadi inkişafında müstəsna əhəmiyyət kəsb edir. Eyni zamanda, investisiyaların səmərəli idarə olunması hər bir regionun iqtisadiyyatının inkişafında başlıca amillərdən biri hesab olunur. Region üçün prioritet hesab edilən investisiya layihələrinin seçilməsi, ilk növbədə, layihənin regionun iqtisadi xüsusiyyətlərinə uyğunluğu, mövcud potensialdan səmərəli istifadə etmək imkanları, regionların sosial-iqtisadi inkişafında mövcud olan kəskin fərqi aradan qaldırılması ilə regional tarazlığın əldə edilməsinə, məşğulluğun təmin edilməsinə, məhsul istehsalı üzrə müasir texnologiyaların gətirilməsi və s. bu kimi amillər nəzərə alınmaqla müəyyən edilir.

İnvestisiya layihəsi üzrə istehsalı nəzərdə tutulan məhsulun (*iş və xidmətin*) innovasiya, idxalı əvəz edən və ixrac yönümlü olması sahibkarlıq subyektlərinin innovasiya, idxalı əvəz edən və ixrac yönümlü məhsul (*iş və xidmət*) istehsalı üzrə investisiya layihələrinin həyata keçirilməsinə həvəsləndirilməsi ilk növbədə ölkənin sosial-iqtisadi inkişafının sürətlənməsinə kömək edir. Bu istiqamətdə investisiya layihələrinin dəstəklənməsi ölkənin ixracın stimullaşdırılması və idxalın strukturunun təkmilləşdirilməsi üzrə tədbirlərinin reallaşdırılmasına müsbət təsir edir.

Birbaşa xarici sərmayələr milli iqtisadiyyata canlılıq və dinamizm qazandırır, daxili rəqabəti artırır. Bu cür investisiyanın digər önəmli cəhəti özü ilə birgə xarici ölkəyə yeni texnologiyalara əsaslanan istehsal avadanlıqları, idarəetmə, iş sistemini gətirməsidir. Məsələn, Azərbaycan uzun müddət neft hasilatı ilə məşğul olmasına baxmayaraq, yeni bilikləri, texnologiyalara sahib olamadığından neft-qaz sahəsində

müstəqil hasilat işlərini həyata keçirə bilmirdi. Bu səbəbdən ölkəmiz bu və digər aparıcı xarici şirkətlərin timsalında, onların vasitəsilə Azərbaycanın neft-qaz hasilatı sahəsinə birbaşa xarici sərmayə cəlb edərək, yeni texnologiyaların sayəsində hasilatını artıraraq milyardlarla dollar dəyərində qazanc əldə etdi. Artıq yeni biliklərə, təcrübəyə sahib olan Azərbaycanın milli şirkətləri müstəqil şəkildə həm quruda, həm də dənizdə kəşfiyyat və hasilat işlərini həyata keçirə bildilər.

Dinamik inkişaf edən işgüzar və investisiya mühitinin formalaşdırılmasında mühüm əhəmiyyətə malik vergitutma mexanizmlərini nəzərdən keçirdikdə, aydın olur ki, bu şərtlər sağlam və sabit siyasi, iqtisadi və normativ-hüquqi mühitlə həmahəng olan yaxşı idarəetmə, şəffaflıq, proqnozlaşdırma və iqtisadi açıqlıq kimi amillərlə təsbit edilir. Deməli, investisiya mühitinin formalaşdırılmasında mühüm rol oynayan əsas amillərin, yəni vergiqoyma məsələlərinin həllini təmin edən tənzimləyici normalar toplusunun daha da təkmilləşdirilməsinə ehtiyac vardır.

Bu gün ölkəmizdə aparılan iqtisadi siyasətin kökündə modernləşdirmə siyasəti dayanır. Rasionallıq, səmərəlilik, çoxşaxəlilik, sosialyönümlülük prinsiplərinə söykənən bu siyasət iqtisadi inkişafın Azərbaycan modelinin formalaşmasına xidmət edir. Müasir Azərbaycanın sosial-iqtisadi inkişaf modelinin başlıca hədəfi ölkəmizin davamlı, hərtərəfli inkişafını təmin etməkdir. Burada elmin, texnikanın və texnologiyanın qabaqcıl nailiyyətlərinin cəmiyyətin bütün sahələrində genişmiqyaslı tətbiqi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Artıq Azərbaycan iqtisadi sahədə keçid dövrünü başa vuraraq, inkişafın yeni mərhələsinə qədəm qoymuşdur. Bilik, davranış, innovasiya iqtisadiyyatına keçid üçün zəmin yaranmışdır. Müasir dünya təcrübəsi göstərir ki, hər hansı bir ölkənin iqtisadiyyatının dayanıqlı inkişafı bazarı yüksək texnologiya və biliklə təchiz etmək bacarığı ilə mümkün olur. Çünki hazırkı şəraitdə bilik iqtisadiyyatı istehsalın öncül bir sahəsinə, bilik və ona əsaslanan texnologiya isə ən çox tələb olunan məhsula çevrilməkdədir.

Dünyada yüksək texnologiyalar bazarı ildə 2,5 trilyon dollar həcmində qiymətləndirilir. Bunun 39 faizi ABŞ-ın, 30%-i Yaponiyanın, 16%-i Almaniyanın, 15%-i isə digər ölkələrin payına düşür [2, 13].

Bizim vəzifəmiz tez bir vaxtda bu bazara daxil olub, öz yerimizi tutmaqdır. Biz yeni əsrin tələblərinə tez uyğunlaşmağa və sərt rəqabətə hazır olmalıyıq.

Qeyd edək ki, biliklərə əsaslanan iqtisadiyyat qurmağı qarşısına məqsəd qoyan Azərbaycanda da müvafiq istiqamətdə düşünülmüş, ardıcıl və məqsədyönlü siyasət həyata keçirilir.

Hazırda Azərbaycanın vergi sistemində böyük islahatlar aparılır. Bu tədbirlər Azərbaycanda vergi sisteminin inkişafına, vergi siyasətinin formalaşmasına və bu sahədə dinamik iqtisadi inkişafın əldə olunmasına yardım edir. Vergi sisteminin bilik, davranış, innovasiya iqtisadiyyatının tələblərinə, vergi siyasətinin bu tələblərdən qaynaqlanan prinsiplərə uyğunlaşdırılması istiqamətində məqsəduyğun tədbirlər davam etdirilməlidir.

Fikirimizcə, vergi mexanizmlərinin rolunu artırmaqla müasir vergi sistemlərində

investisiyanın stimullaşdırılması məqsədilə güzəştlərin aşağıdakı formalarından istifadə olunması məqsədəuyğundur:

- vergi güzəştlərinin vergi dərəcələrinin aşağı salınması,
- kapital qoyuluşlarına vergi güzəştlərinin verilməsi,
- vergi tətillərinin tətbiqi,
- uzunmüddətli investisiya zamanı kapital artımından əldə edilən gəlirlərə güzəştli vergi rejiminin tətbiq edilməsi və s.

4. Vergi güzəştləri vergitutmanın elementi və vergi siyasətinin aləti kimi

Beynəlxalq təcrübəyə əsasən deyə bilərik ki, öz vergiqoyma sistemlərində səmərəli vergiqoyma siyasətinə uyğun islahatlar apararkən ölkələr aşağıdakıları nəzərə alırlar:

- ümumiyyətlə vergi strukturunu sadələşdirməyə çalışmalı;
- ixracat üzərinə qoyulan ƏDV xərclərinin tez bir vaxtda ödənişini təmin etməli;
- onlayn vergi sənədləşdirilməsini təklif etməli.

Beynəlxalq təcrübədən aydın olur ki, hər hansı dövlət öz ölkəsini daha əlverişli investisiya məkanına çevirmək üçün investora, adətən xarici investora maliyyə və ya vergi güzəştləri təklif edir. Ancaq konkret bir güzəşt formasına - uzun-uzadı vergi bayramlarına xüsusi diqqət yetirmək lazımdır. Bu cür tədbirlər nəinki maliyyə uyğunsuzluqlarına gətirib çıxara və rəqabətədavamlılığa məhvedici təsir göstərə bilər, həmçinin müvafiq müddətin başa çatmasından sonra müəyyən yeni bir müddət təyin edilməzsə, şirkətlər daha ucuz yerlər axtarışına başlaya bilərlər.

Bundan əlavə, xarici investora üçün korporativ gəlir vergilərinin azaldılmasına yönəldilmiş mürəkkəb güzəşt sxemləri əvəzinə sadəlik və aşağı dərəcələr prinsiplərinə əsaslanan və beləliklə də, bütün biznes sahələri üçün əlverişli olan korporativ gəlir strukturunun yaradılması və saxlanması məqsədəuyğundur. Mürəkkəb güzəştlər sxeminin idarə edilməsi həm dövlət, həm də biznes sahələri üçün çətinlikdir, bu bazarda uyğunsuzluqlara səbəb olur.

Avropa İttifaqının direktivlərində potensial zərərli tədbirlərin müəyyən edilməsi üçün aşağıdakı meyarlar xüsusilə qeyd edilir:

- ❖ müvafiq ölkədə tətbiq edilən vergilərin ümumi səviyyəsindən cüzi dərəcədə aşağı olan effektiv vergiqoyma səviyyəsi;
- ❖ yalnız qeyri-rezidentlər üçün tətbiq edilən vergi güzəştləri;
- ❖ ölkə iqtisadiyyatından təcrid edilmiş və bu səbəbdən də, dövlət vergiləri bazasına heç bir təsir göstərməyən fəaliyyətlər üçün vergi güzəştləri;
- ❖ hər hansı faktiki iqtisadi fəaliyyətin həyata keçirilmədiyi təqdirdə belə vergi imtiyazlarının təmin edilməsi;

- ❖ çoxmilli bir qrupa daxil olan şirkətlər üçün gəlirin müəyyənləşdirilməsi prinsiplərinin beynəlxalq qaydalardan fərqlənməsi;
- ❖ şəffaflığın çatışmaması.

Ümumiyyətlə, Avropa İttifaqı güzəştlərin regional zəmində və ƏDV-yə dair, həmçinin gömrük sahələrində tətbiqini dəstəkləyir. Çoxmilli xarici investorların cəlb edilməsini nəzərdə tutan geniş həcmli milli güzəştlərin tətbiqi isə məqsədəuyğun hesab edilmir. Avropa İttifaqına üzvlüyə qəbul olduqdan sonra Slovakiya kimi bəzi yeni üzvlər investorlara təklif edilən güzəştlərin səviyyəsini azaltmışlar [6, 7].

Böyük və ya kiçik olmasından asılı olmayaraq, bütün müəssisələr öz ədalətli vergi paylarını ödəməlidir. Kiçik bizneslərə inkişaf edib tamhəcmli vergi ödəyicilərinə çevrilməkdə kömək etmək üçün dövlət kiçik və orta müəssisələr üçün məhdud vergi güzəştlərinin tətbiqi məsələsini nəzərdən keçirə bilər.

Sadələşdirilmiş vergilər. Mürəkkəb vergi sistemi kiçik və orta müəssisələr üçün ağır yüküdür. Bahalı mütəxəssis xidmətləri tələb edən mürəkkəb vergi ödənişi prosesi kiçik və orta müəssisələrin gəlirliliyini aşağı salır. Vergi məbləğinin və vergi hesabatlarının sadələşdirilməsi kiçik və orta müəssisələrə diqqəti müəssisənin inkişafı məsələsi üzərində cəmləşdirmək imkanı verir. Məhdud işçi qüvvəsinə və dövriyyəyə malik olan müəssisələr üçün əksər vergi sistemləri gəlir və ya dövriyyənin sadəcə faiz göstəricisinə əsaslanır. Məsələn, Litvada ildə 100 000 litdən (\$ 26.000) çox olmayan ümumi gəlirə malik müəssisələr sadələşdirilmiş vergi sistemindən istifadə edə bilər. Rumuniyada təxminən 10 nəfər işçi qüvvəsinə və 100 000 avro civarında ümumi illik gəlirə malik olan mikro-müəssisələr həmin ümumi gəlirin 3 faizi həcmində vergi ödəyir. Albaniyada illik dövriyyəsi təxminən 2 milyon lik (\$ 14.000) olan mikro-müəssisələr üçün sabit vergi dərəcəsi tətbiq edilir. İllik dövriyyəsi 2-8 milyon likə çatan kiçik müəssisələr isə dövriyyənin 4 faizi həcmində cəmi bir vergi ödəyir. Rusiyada sadələşdirilmiş vergi sistemi üzrə vergi ödəyən kiçik və orta müəssisələr üçün gəlirin 6 faizi həcmində və ya xərcləri çıxmaqla gəlirin 15 faizini təşkil edən vahid vergi dərəcəsi tətbiq edilir.

Sahibkar vergi sistemləri arasında seçim edə bilər. Sadələşdirilmiş vergi sistemindən istifadə edən biznes müəssisələri ƏDV ödəmir (*Rusiya Federasiyasının gömrük ərazisinə idxal edilən mallara görə ƏDV istisna olmaqla*). Kiçik və orta müəssisələrə sadələşdirilmiş vergi sxemlərini təklif edərkən hökumətlər vergi ödənişləri üzrə “astana” mərhələlərində qalmaq və imtiyazlı vergi dərəcələrindən istifadə etmək məqsədilə özlərini saxta yollarla kiçik müəssisə kimi qələmə verməyə çalışan şirkətlərə xüsusi diqqət yetirməlidirlər.

Güclü biznes və investisiya mühitini dəstəkləyən siyasi şəraitin yaradılmasında əhəmiyyətli məsələlərdən biri də qanunvericiliyin sabit olmasıdır. Daima dəyişən qanunvericilik investorların öz gəlirlərini planlaşdırmağa mənfi təsir göstərir.

Üstəlik mühasibat və audit işi, ətraf mühitə təsir və iş qüvvəsinin idarə edilməsi kimi biznes fəaliyyətlərinə dair qaydaların dəyişməsi investorun xərclərini artırır.

Bundan əlavə, cari şərait əlverişli olsa belə, qeyri-sabit qanunvericilik mühiti investitorlarda əlverişsiz şəraitin yaranacağı riskinin hədsiz böyük olması hissini yarada bilər ki, bu da onları investisiya yatırmaq fikrindən daşındırar [10, 13].

5. İnvestisiya mühitinin formalaşmasında vergi güzəştlərinin rolunun qiymətləndirilməsi

Bazar iqtisadiyyatı öz-özünü nə qədər tənzimləyən, maliyyələşdirən sistem olsa da, təcrübə göstərir ki, iqtisadiyyatın şaxələnməmiş şəkildə böyüməsi, bütün sahələrdə yaxşı nəticələrin əldə edilməsi üçün dövlətin dəstəyinin olması vacibdir.

Azərbaycan da bu təcrübədən kənarda qalmadığından dövlət özəl sektorun hərtərəfli dəstəklənməsi, onun daha da güclənməsi üçün əlverişli mühitin yaradılması məqsədilə müxtəlif yardım və təşviq mexanizmlərini tətbiq edir. Bu hədəflər naminə dövlət sahibkarlıq fəaliyyətinə iki formada - birbaşa (*yardımlar, subsidiyalar*) və dolaylı (*vergi güzəştləri, güzəştli kreditlər*) dəstək göstərir.

Yardım və subsidiyalar bir qayda olaraq kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalçılara verilir. Ümumilikdə, 2007-2011-ci illər ərzində kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalçılara əkin sahəsinin və çoxillik əkmələrin becərilməsində sərf olunan yanacaq və motor yağlarına, habelə buğda və çəltik səpininə görə dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına 383,7 milyon manat məbləğində subsidiya ayrılıb.

Bununla yanaşı, “Aqrolizinq” ASC-nin xətti ilə alınmış respublikamıza idxal olunan kənd təsərrüfatı texnikası, texnoloji avadanlıq, mineral gübrələr və yüksək məhsuldar damazlıq heyvanlar kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalçılara, emal və xidmət sahələri ilə məşğul olan sahibkarlara lizinq yolu ilə verilir və ya güzəştli satılır. 2007-ci ildən 2011-ci ilədək “Aqrolizinq” ASC və digər hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən ölkəyə idxal olunan mineral gübrələrin dəyərinin orta hesabla 50 və 70 faizinin güzəştli kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalçılara satılması ilə əlaqədar həmin təşkilatlara dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına 40,1 milyon manatdan çox vəsait ödənilib.

Ümumiləşdirsək, 2007-2011-ci illərdə verilən subsidiyaların həcmi 453 milyon manatı ötürüb. Artıq hər il subsidiyaların verilməsi üçün dövlət büdcəsindən 80 milyon manat vəsait ayrılır. Dövlətin sahibkarlıq fəaliyyətinə ən böyük dəstəyi şübhəsiz ki, güzəştli kreditlər və vergi güzəştləri şəklində olur.

Azərbaycanda sahibkarlıq subyektlərinin dövlət büdcəsinin vəsaitləri hesabına güzəştli şərtlərlə kreditləşməsinin iki yolu var. Birinci yol 1992-ci ildə yaradılan, lakin faktiki fəaliyyəti 2002-ci ildən hiss edilən İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin nəzdindəki Sahibkarlığa Kömək Milli Fondu (*SKMF*), ikincisi isə Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin nəzdində 2007-ci ildən fəaliyyətə başlayan Kənd Təsərrüfatının Kreditləşdirilməsi üzrə Dövlət Agentliyidir.

SKMF-nin yaradılmasında məqsəd ölkədə kiçik və orta sahibkarlığın inkişafına

maliyyə dəstəyi göstərməkdir. Rəsmi məlumatlara əsasən, SKMF 2002-2011-ci illər ərzində sahibkarlara 718,18 milyon manat həcmində güzəştli kredit verib. SKMF-nin güzəştli kreditləri, əsasən, kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı, müasir texnologiyaların tətbiqi ilə rəqabətqabiliyyətli və ixrac yönümlü yeyinti və digər sənayesi məhsullarının istehsalı, müasir soyuducu anbar kompleksinin yaradılması və kiçik sahibkarlığın (*o cümlədən gənclərin, məcburi köçkünlərin və qadınların sahibkarlıq fəaliyyətinə cəlb olunması*) inkişafı məqsədilə ayrılır.

Azərbaycanda güzəştli kreditlərin ayrılmasının ikinci yolu Kənd Təsərrüfatının Kreditləşdirilməsi üzrə Dövlət Agentliyidir. Dövlət agentliyinin xətti ilə güzəştli kredit ayrılmasına 2007-ci ildən başlanılıb. Lakin təəssüflər olsun ki, bu kreditlərin ayrılması ilə bağlı müfəssəl məlumatlar açıqlanmır. Müxtəlif məlumatlara əsasən, dövlət büdcəsindən agentliyə güzəştli kreditlərin ayrılması məqsədilə 2007-2011-ci illərdə 40 milyon manatdan artıq vəsait köçürülüb. Geri qayıdan kredit məbləğləri də nəzərə alınmaqla ümumi kreditləşmənin səviyyəsi 50 milyon manat həcmindədir.

Nəhayət, vergi güzəştləri də sahibkarlıq fəaliyyətinin inkişafına, iqtisadiyyatın şaxələnməsinə xidmət edən vasitələrdəndir. Qanunvericilikdə nəzərdə tutulan güzəştlər nəzərə alınmaqla belə bir fikir söyləmək olar ki, tətbiq edilən vergi güzəştlərinin ümumi həcmi ümumi vergi yığımlarının 30%-i həcmindədir. 2011-ci ildə dövlət büdcəsinə vergi daxilolmaları 5,475 milyard manat olub. Bu həcm 30 faizi 1,64 milyard manatdır. Buradan belə məlum olur ki, dövlət vergi güzəştləri yolu ilə iqtisadiyyata 2011-ci ildə 1,64 milyard manat həcmində investisiya dəstəyi göstərmişdir [14,15]. Qeyd edək ki, vergi güzəştləri daha çox kənd təsərrüfatı sahəsinə və əyalətlərə tətbiq olunur. Elə SKMF-nin xətti ilə ayrılan kreditlərin də böyük hissəsi məhz aqrar sektora yönəldilir.

Beləliklə, dövlət başda kənd təsərrüfatı sahəsi olmaqla iqtisadiyyatın şaxələnməsi, rəqabətə davamlılığını artırmaq məqsədilə hər il sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olanlara birbaşa və dolay yolla 1,9-2 milyard manat həcmində investisiya dəstəyi verir. Əlbəttə, əgər aqrar sahədə çalışanların biznes fəaliyyəti rentabelli olsaydı, bu dəstəyi yetərli saymaq olardı. Çünki rentabelli işləyən subyektlər üçün vergi güzəştlərindən istifadə əlavə investisiya kapitalı yarada bilərdi və bu aqrar sahənin müxtəlif bölmələrində təkrar maliyyələşmə üçün əlverişli imkanlar açardı. Amma məlumdur ki, kənd təsərrüfatında çalışanlar hətta vergi güzəştlərinin qüvvədə olduğu şəraitdə normal rentabelliyyə nail ola bilmir. Buna görə də fikrimizcə, dövlət vergi güzəştləri ilə bərabər güzəştli kreditləşməni və subsidiyalaşmanı bir qədər də gücləndirməlidir. Azərbaycan Respublikasında biznes mühitinin yaxşılaşdırılması, bu sahəyə dövlət qayğısının artırılması məqsədilə bir sıra qurumlar fəaliyyət göstərir:

Azərbaycan Investisiya Şirkəti - 2006-cı ildə sahibkarlığın inkişafının dəstəklənməsi sahəsində həyata keçirilən dövlət siyasətini vahid mərkəzdən tənzimləmək, respublikanın investisiya cəlbediciliyinin daha da artırılmasını təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Investisiya Şirkəti yaradılmışdır. Şirkətin başlıca vəzifəsi ölkə iqtisadiyyatının

sadiyyatına investisiyaların təşviqini təmin etmək, bu sahədə mövcud problemlərin aradan qaldırılmasına çalışmaqdir. Şirkətin investisiya fəaliyyətinin məqsədi əsasən ölkə iqtisadiyyatının qeyri-neft sahələrində fəaliyyət göstərən səhmdar cəmiyyətlərinin və digər kommersiya təşkilatlarının nizamnamə kapitalındakı iştirak payını, o cümlədən səhmlərini almaqla müddətli investisiya qoyuluşunun həyata keçirilməsindən ibarətdir.

Yerli istehsalın inkişafı ilə ölkənin ixrac qabiliyyətinin artırılması və investisiyaların cəlb edilməsini həvəsləndirmək məqsədilə 2003-cü ildə Azərbaycan İxracın və İnvestisiyaların Təşviqi Fondu (*AZPROMO*) yaradılmışdır. Fond investorlar, yerli istehsalçılar və hökumət arasında körpü rolunu oynamaqla dövlət-özəl sektor dialoqunda əhəmiyyətli işlər görür [3, 12].

İnvestisiya mühitinin formalaşmasında vergi güzəştlərinin stimullaşdırıcı rolunun artırılması istiqamətində aşağıdakı tədbirlərin reallaşdırılmasını məqbul hesab etmək olardı:

- aşağı (*vahid dərəcə saxlanılmaqla*) vergi dərəcəsinin tətbiqi;
- dövlətin iqtisadi-sosial sahədə fəaliyyətinin səmərəliliyi nəzərə alınmaqla vergi güzəştlərinin müəyyən edilməsi;
- vergi sahəsinin inkişafı və beynəlxalq standartlara yaxınlaşması baxımından vergi güzəştlərinin tətbiqi;
- vergi güzəştlərinin ancaq müvəqqəti və əldə edilmiş nəticələrə əsaslanaraq verilməsi;
- sadələşdirilmiş vergi sisteminin təkmilləşdirilməsi və onun tətbiq sahəsinin genişləndirilməsi;
- dövlətin sosial-iqtisadi proqramlarının strateji məqsədlərinə uyğun xüsusi vergi rejiminin tətbiqi.

İnvestisiya mühitinin formalaşmasında aşağı vergi dərəcələrindən əlavə, aşağıdakı bir sıra digər əhəmiyyətli amillər də öz rolunu oynayırlar (*İrland möcüzəsi*):

- insan kapitalının inkişafı.
- infrastrukturda dövlət investisiyalarına dair güclü siyasət.
- həmkarlar və sənaye arasında əməkdaşlıq - “sosial tərəfdaşlıq”.
- dövlət və özəl sektor arasında sisteməlik dialoqun inkişaf etdirilməsi.
- hədəfli investisiyaların dəstəklənməsi [1, 4].

Reallıqlar belə bir fikir söyləməyə əsas verir ki, investorlar və sahibkarlar imkanlar axtarırlar. Artım və sabitlik nümayiş etdirən iqtisadiyyatlar ən yüksək imkanlar təklif edərək yüksək investisiyaları cəlb edir. Qeyd edək ki, dövlət tərəfindən aşağıdakı üsullarla biznes üçün geniş imkanlar təmin edən struktur yaradıla bilər:

- ☐ Makro-iqtisadi siyasətin iqtisadi artıma doğru istiqamətləndirilməsi. ÜDM-nin artımı korporativ investorlar üçün zəruri göstərici olaraq investisiya potensialını yüksəldir.
- ☐ İqtisadiyyatın açılması. Açıq tipli iqtisadiyyatlar müvəffəqiyyət əldə etmək

üçün ən yaxşı şanslara malikdirlər. Ticarətin liberallaşmasını, sərbəst kapital axını və işçilərin sərbəst hərəkət etməsini dəstəkləyən siyasətlər iqtisadi fəaliyyətə təkan verir.

- ❑ **İqtisadiyyatın saxələndirilməsi.** Tamamilə hasilat sənayelərinə güvənmə iqtisadiyyatın xammal qiymətlərində baş verən dəyişikliklərə qarşı həssas olmasına və iş yerlərinin yaradılması prosesinin dayanmasına gətirib çıxarır.
- ❑ **Strategiyanın yaradılması.** Ortamüddətli strategiyanın işlənilib hazırlanması biznes sahələrinin öz fəaliyyətlərini planlaşdırmasını asanlaşdırır. Daha yüksək şəffaflığın yaranması isə investorlara və digər əhəmiyyətli subyektlərə müsbət siqnallar göndərir [8, 9].

5. Nəticə

Hərtərəfli təhlükəsizlik konsepsiyasına tam uyğun olaraq dövlət müsbət investisiya mühitinin formalaşdırılmasına yardımı iqtisadiyyat və ətraf mühitin qorunması sahələrində özünün üstün fəaliyyət istiqamətlərindən sayır. İnkişaf etmiş bir sıra Avropa ölkələri üçün investisiyalar, o cümlədən birbaşa xarici investisiyalar ən böyük xarici maliyyələşdirmə mənbəyidir.

İnfrastruktura - yollara, nəqliyyat şəbəkələrinə, kommunal xidmətlərin paylaşdırılması şəbəkələrinə, su təchizatına, telekommunikasiya şəbəkələrinə, ictimai fəaliyyət və xidmətlərə, həmçinin gömrük sistemlərinə- investisiya yatırımı yerli və xarici investorlara yerli və qlobal bazarlardan hərtərəfli istifadə etmək imkanı verir. Buna oxşar olaraq, insan kapitalına-təhsilin təkmilləşdirilməsinə investisiya yatırımı ölkəni beynəlxalq baxımdan daha rəqabətədavamlı edir.

Birbaşa xarici investisiyalar sayəsində iş yerləri yaradıla, əmək məhsuldarlığı yüksələ və müxtəlif peşələr üzrə bilik və texnologiyalar əldə oluna bilər. Birbaşa xarici investisiyaların digər müsbət nəticəsi ölkə ixracatının artmasıdır. Beləliklə, birbaşa xarici investisiyalar uzunmüddətli iqtisadi inkişafı dəstəkləyən vacib amildir. Birbaşa xarici investisiyaların cəlb olunmasına, yerli investisiyaların təşviqinə və kiçik və orta müəssisələr sektorunun inkişafına yönəlmiş investisiya siyasəti dayanıqlı iqtisadi artımın möhkəm təməlidir.

Dövlətin iqtisadiyyatı birbaşa idarə etməsi əvəzinə özəl sektorlar arasındakı rəqabəti dəstəkləyən ümumi bir siyasət yürütməsi düzgün istiqamətdə atılmış fundamental addımdır. Şəffaf, sadə və ayrı-seçkiliyə yol verməyən vergi siyasətləri investorlar üçün cəlbədidir, çünki formal şəkildə aşağı vergi dərəcələrinin mürəkkəb toplusu ilə müqayisədə bu siyasətlər sahibkarlara öz xərclərini və potensial gəlirlərini daha asanlıqla proqnozlaşdırmaq imkanı verir.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Allahverdiyev H.B., Qafarov K.S., Əhmədov Ə.M. (2002). İqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsi. Bakı: "Nasi", 447 s.
2. Hacızadə E.M., Paşayev T.Ə. (2000). Neft qaz sənayesində yeni bazar mexanizmlərinin formalaşdırılması istiqamətləri (Monoqrafiya). Bakı: "Elm", 200 s.
3. Kəlbəyev Y.A. (2005). Fiskal siyasət və milli iqtisadiyyatın tənzimlənməsi problemləri. Monoqrafiya. Bakı: "Elm", 468 s.
4. Kəlbəyev Y.A., Məhərrəmov R.B., Rzayev P.Q. (2011). Xarici ölkələrin vergi sistemi. Bakı: "İqtisad universiteti", 554 s.
5. Məmmədov F.Ə. və başqaları. (2010). Vergilər və vergitutma. Bakı: 512 s.
6. Səmədzadə Ş.Ə., Musayev V.R., Seyfullayev İ.Z. (2000) "Sahibkarlığın əsasları". Bakı: "Çaşıoğlu", 372 s.
7. Ряховский Д.И. (2008). Анализ инвестиционного климата в России и разработка рекомендаций по привлечению иностранного капитала. Москва, ИЭАУ. (Ryaxovskiy D.İ. (2008). Rusiyanın investisiya mühitinin analizi və xarici kapitalın cəlb edilməsi üzrə rəyın işlənməsi. Moskva. İEAU.)
8. Самедзаде З.А. (2004). "Этапы большого пути - Экономика Азербайджана за полвека, её новые реалии и перспективы", Баку: "НУРЛАР", 936 с. (Səmədzadə Z.A. (2004). "Böyük yolun mərhələləri: yarım əsr ərzində Azərbaycan iqtisadiyyatı, onun gerçəklikləri və perspektivləri" Bakı: "NURLAR", 936 s.
9. Сергеев А.А. (2004). Экономические основы бизнес планирования. 2-е издание, Москва. ЮНИТИ - ДАНА, 462 с. (Serqeev A.A. (2004). Biznes planlaşdırmanın iqtisadi əsasları. 2-ci nəşr, Moskva. YUNITİ - DANA, 462 s.)
10. Харченко Е.В., Вертакова Ю.В. (2011). Государственное регулирование национальной экономики. Москва. КНОРУС, 328 с. (Xarçenko E.V., Vertakova Y.V. (2011). Milli iqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsi. Moskva. KNORUS, 328 s.)
11. www.taxes.gov.az - Azərbaycan Respublikasının Vergilər Nazirliyi. Rəsmi internet səhifə. Qanunvericilik. Statistika.
12. www.sc@azstat.org - Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi
13. www.osce.org - Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatı (ATƏT). Faydalı biznes və investisiya mühitinə dair vəsait. 2006. Avstriya, Vyana şəhəri. ATƏT-in Katibliyi.
14. http://www.azerbaijans.com/content_1614_az.html. Azərbaycanda investisiya mühiti.
15. http://www.google.ru/#hl=ru&newwindow=1&sclient=psy_ab&q=Sahibkarlara+dəstək+yetərlidirmi

Рзаев Парвиз Гафар оглы
доктор философии по экономике,
Учебный Центр Министерства по Налогам Азербайджанской Республики

Роль налоговых льгот в формировании инвестиционной среды

Аннотация

Цель исследования – анализ вопросов повышения роли налоговых льгот в формировании инвестиционной среды.

Методология исследования – системный подход, сравнительный анализ.

Результаты исследования – даны научно обоснованные предложения по повышению роли налоговых льгот в формировании инвестиционной среды.

Ограничения исследования – требуется более широкое научное исследование для оценки роли налоговых льгот в формировании инвестиционной среды и повышения ее эффективности.

Практическая значимость исследования – возможность использования в качестве научного источника при определении оптимального варианта налоговых льгот в формировании инвестиционной среды.

Оригинальность и научная новизна – определение стимулирующей роли налоговых льгот в формировании инвестиционной среды и ее научное обоснование.

Ключевые слова: экономика Азербайджана, инвестиционный климат, налоговые механизмы, налоговые льготы.

Rzayev Parviz Gafar oğlu
doctor of philosophy on economy,
Training Center of the Ministry of Taxes of Azerbaijan Republic

The role of tax concessions in forming of the investment environment

Abstract

Purpose – the research of the directions of increasing the role of tax concession in the forming of the investment environment.

Design/methodology – systematic approach, comparative analysis.

Findings – scientifically founded proposals for increasing the role of the tax concessions in the forming of the investment environment.

Research limitations – is requested more deeply research for estimating of the tax concessions role in the forming of the investment environment and its efficiency increasing.

Practical implications – using as scientific source in formation of investment environment and determination of optimal variant of tax concessions.

Originality – determining stimulating role of the tax concession in the forming of the investment environment.

Keywords: *economy of Azerbaijan, investment environment, tax mechanism, tax concession.*

JEL Classification Codes: E2, E22, E62, H21, O23.

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 22.10.12.

Təkrar işləməyə göndərilmişdir: 24.10.12.

Çapa qəbul olunmuşdur: 30.11.12.